

Informácia o postupe riešenia mimoriadnej situácie vyhlásenej v súvislosti s ohrozením verejného zdravia II. stupňa v lokalite Chemko, a.s. Strážske a návrh riešenia mimoriadnej situácie

1. Úvod

Dňa 2.12.2020 bolo vládou Slovenskej republiky vydané uznesenie č. 752/2020, ktorým bol minister vnútra splnomocnený na riadenie záchranných prác a zabezpečenie potrebného výskumu, vypracovanie odborných materiálov a analýz technologických postupov pre zabezpečenie a vykonanie záchranných prác. Zároveň bolo ministrovi vnútra a ministrovi životného prostredia spoločne uložené zabezpečenie zadania pre výskum a analýzy v súvislosti s potrebnými záchrannými prácami, ako aj samotné vykonanie záchranných prác, na základe ktorej skutočnosti sa subjektami zaangažovanými v procese riešenia mimoriadnej situácie v predmetnej lokalite stali (popri príslušných orgánoch samosprávy) aj Slovenská technická univerzita a Štátny geologický ústav Dionýza Štúra.

Na základe predmetného uznesenia malo okrem iného dôjsť k vykonávaniu záchranných prác, zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, k začatiu vykonávania ktorých však do dnešného dňa nedošlo, pričom dôvody, pre ktoré nedošlo k ich začatiu, budú objasnené v ďalšom texte spoločne s navrhovaným postupom vo veci.

2. Mimoriadna situácia a postup vykonávania záchranných prác

V zmysle uznesenia vlády č. 752/2020 boli ako kritické oblasti (zdroje znečistenia), v ktorých je potrebné začať vykonávať záchranné práce, identifikované tri lokality nachádzajúce sa v areáli (bývalého) podniku Chemko Strážske: lokalita Prameň, Ošipareň a Tepláreň. Vlastníkom a pôvodcom nebezpečného odpadu (PCB látok) je spoločnosť Chemko Strážske, a.s. v likvidácii, jeho držiteľom je v súčasnosti správca konkurznej podstaty. Vlastnícke vzťahy k pozemkom, na ktorých sa predmetný nebezpečný odpad nachádza, sú rôznorodé; kým pozemky sú spravidla vo vlastníctve spoločnosti CRW, s.r.o., nehnuteľnosti (stavby) na nich sa nachádzajúce sú vo vlastníctve Chemko Strážske, a.s. v likvidácii, s výnimkou lokality Tepláreň. Táto budova nie je vedená v Katastri nehnuteľností z dôvodu charakteru stavby, ktorý táto budova v minulosti mala (stavba označená ako tajná, nakoľko slúžila ako zdroj vykurovania a elektrického napájania pre špeciálnu výrobu, v súčasnosti už odtajnená). Je potrebné určiť miesto, na ktoré by bolo možné PCB látky dočasne umiestniť a toto miesto následne poskytnúť príslušníkom Hasičského a záchranného zboru, ktorí sú pripravení na začatie nakladania s nebezpečným odpadom a na ten účel majú obstarané certifikované kontajnery technicky spôsobilé na dlhodobé bezpečné uskladnenie PCB látok. Je potrebné vydať príslušným okresným úradom, odborom starostlivosti o životné prostredie súhlas na úseku odpadového hospodárstva, na udelenie ktorého je potrebné okresnému úradu deklarovat' a preukázať existenciu pozemku, na ktorom sa nebezpečný odpad dočasne uloží. Pozemok, na ktorom je možné dočasne umiestniť nebezpečný odpad, podlieha posúdeniu zo strany orgánov starostlivosti o životné prostredie.

Možnosti riešenia situácie, t. j. umiestnenia kontajnerov s naloženým nebezpečným odpadom, boli nasledovné:

- 1) zmluva o výpožičke s vlastníkom pozemku, predložená na schválenie a podpis Ministerstvu vnútra SR;
- 2) uloženie nebezpečného odpadu z lokality Prameň a Ošipareň v lokalite Tepláreň a

- 3) uzavretie zmluvy so spoločnosťou Chemko, a.s. Slovakia na uloženie nebezpečného odpadu na pozemku v ich vlastníctve.

Po dohode medzi Ministerstvom vnútra SR a Ministerstvom životného prostredia SR, ktorá bola verbálne uzavretá dňa 24.9.2021 na pôde Úradu vlády SR, bolo dohodnuté, že sa kontajnery zložia na pozemku vyrokovanom Ministerstvom životného prostredia SR, t. j. riešenie č. 1, Následne po podpise zmluvy a jej zverejnení v Centrálnom registri zmlúv bude táto predložená držiteľom nebezpečného odpadu (Chemkom Strážske, a.s. v likvidácii, zastúpenej správcom konkurznej podstaty), spoločne s ďalšími potrebnými dokumentmi potrebnými k udeleniu súhlasu na zhromažďovanie nebezpečných odpadov, odboru starostlivosti o životné prostredie. Súčasne s predložením žiadosti o udelenie súhlasu sa začnú prípravné práce. Tieto budú zabezpečované v rámci kompetencií Prezídia Hasičského a záchranného zboru MV SR príslušníkmi zboru, ktorí budú otestovaní na prítomnosť PCB látok v krvi a vybavení potrebnými ochrannými prostriedkami, ktorých charakteristiky definoval vedúci hygienik MV SR v spolupráci s Kontrolnými chemickými laboratóriami civilnej ochrany (ako pre výkon prípravných prác, tak aj samotných záchranných prác).

Bezprostredne po udelení súhlasu zhromažďovanie nebezpečných odpadov u pôvodcu odpadu, a to konkrétne v lokalite „Ošipáreň“ a „Prameň“. V zmysle vyhlášky Ministerstva vnútra SR č. 523/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovania jednotiek civilnej ochrany sú v prílohe 2 definované činnosti pri vykonávaní záchranných prác. V zákone o civilnej ochrane sú ako orgány krízového riadenia kompetentné na riadenie záchranných prác explicitne definované okresné úrady v sídle kraja, okresné úrady a obce; Ministerstvo vnútra SR sa okrem iného podieľa na riadení a vykonávaní záchranných prác. Za súčasnej situácie, keď došlo k vyhláseniu mimoriadnej situácie na území Košického kraja a Prešovského kraja, by preto mali mať kompetencie na vydanie príkazu na vykonanie záchranných prác, teda analogicky aj podporných a nevyhnutných činností pri vykonávaní záchranných prác, prednostovia okresných úradov na príslušných územiach.

Záchranné práce budú spočívať najmä vo vyťažení nebezpečných látok z priestorov, kde sa voľne nachádzajú, naložení sudov obsahujúcich nebezpečné látky, ako aj kontaminovanej pôdy a prípadných kovových konštrukcií a ich následnom naložení do kontajnerov certifikovaných na uloženie takéhoto odpadu, prípadne do iných vhodných priestorov (v prípade pôdy a kovových konštrukcií). Následne sa naplnené kontajnery uložia na pozemok, na ktorý bola uzavretá zmluva o výpožičke s požičiavateľom.

Súčasne s horeuvedenými aktivitami bude iniciované katastrálne konanie na účel zápisu budovy „Teplárne“, problém ktorej spočíva v právnej neexistencii tejto nehnuteľnosti, keď síce v prípade pozemku, na ktorom sa budova nachádza, je vlastníctvo jasné (spoločnosť CRW, s.r.o.), v prípade budovy na pozemku stojacom tomu tak nie je (budova nie je vedená v Katastri nehnuteľností). Ukončením katastrálneho konania a vykonaním zápisu nehnuteľnosti do Katastra nehnuteľností bude potvrdený jej vlastník, čím bude zároveň známy držiteľ nebezpečného odpadu uloženého v tejto budove a v súlade s príslušnými ustanoveniami zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa s ním bude konať ako s držiteľom nebezpečného odpadu. Odstránenie nebezpečného odpadu z lokality „Tepláreň“ sa nebude realizovať v rámci vyhlásenej mimoriadnej situácie, keďže v súčasnosti nepredstavuje akútny zdroj ohrozenia vďaka spôsobu jeho aktuálneho uloženia. Ešte v rámci riešenia mimoriadnej situácie sa vykoná analýza pôdy v okolí budovy „Teplárne“ (vykoná Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, prípadne aj za súčinnosti Slovenskej technickej univerzity) za účelom potvrdenia, či z budovy neunikajú nebezpečné látky do životného prostredia. Pre tento účel budú uzavreté potrebné dohody o spolupráci medzi dotknutými inštitúciami. Súčasne sa vykonajú potrebné opatrenia na zabezpečenie objektu budovy pred vniknutím nepovolených osôb.

3. Ukončenie záchranných prác a ďalší postup

Záchranné práce budú ukončené odstránením nebezpečných odpadov z objektov „Prameň“ a „Ošipáreň“, t. j. uložením odpadov do certifikovaných kontajnerov a následným umiestnením týchto kontajnerov na kontajnerové stojisko. Okamžite po ukončení záchranných prác bude ministrom vnútra na rokovanie vlády SR predložený návrh na odvolanie mimoriadnej situácie.

Zabezpečenie zneškodnenia a likvidácie nebezpečného odpadu zhromaždeného pri záchranných prácach vykonaných podľa tohto materiálu je primárne zodpovednosťou jeho pôvodcu, v prípade jeho nespôsobilosti splniť jeho povinnosti v zmysle osobitných predpisov ďalší postup ako aj spôsob zneškodnenia a likvidácie navrhne minister životného prostredia SR vláde SR vrátane zabezpečenia rozpočtového krytia.

Ďalšie kroky na celkové riešenie pravdepodobných environmentálnych záťaží v bývalom areáli Chemka Strážske a jeho okolí budú pokračovať v gescii Ministerstva životného prostredia SR a orgánov starostlivosti o životné prostredie podľa zákona č. 569/2007 o geologických prácach (geologický zákon) a zákona č. 409/2011 o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 49/2018 Z. z..

V rámci trestného konania vo veci prečinu neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 ods. 1 a ods. 3 Trestného zákona (v stručnosti), sú vykonávané úkony odborom kriminálnej polície Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Košiciach.